

V posledních několika desetiletích dochází ve většině vyspělých zemí k rozvoji institutů přímé demokracie na národní i lokální úrovni. Česká republika nepředstavuje výjimku a v posledních 25 letech došlo k postupnému, ačkoliv neúplnému, rozvoji, který směřuje k přímým formám vládnutí.

Cílem disertační práce je analýza uplatňování institutů přímé demokracie v České republice. Ačkoli je práce založena především na českých datech, jejím smyslem je také reagovat na zahraniční vědecké analýzy, které se týkají zkoumaného tématu. Práce se zaměřuje na následující otázky: Kdo podporuje a kdo se účastní přímé demokracie v ČR? Jak si voliči tvoří volební postoje a jaké jsou charakteristiky volebního chování v přímé demokracii? Jaký je vliv přímé demokracie na další formy politické participace a politickou angažovanost?

Přímou demokracii vnímám jako demokratickou inovaci a zhodnocuji ji na základě tří kritérií: inkluзивity, kompetence a efektivita (Smith 2009). Nejdříve se zaměřuji na otázku, kdo podporuje využívání přímé demokracie a zkoumám zastoupení různých sociálních skupin v hlasování v přímé demokracii (inkluзивita). Poté analyzuji rozhodování voličů a zjišťuji, zda je založeno na racionálních postojích a informovanosti o tématu hlasování (kompetence). Nakonec analyzuji, zda praxe přímé demokracie nadměrně nezatěžuje občany a nevede ke sníženému zájmu o politickou participaci (efektivita).

Výsledky analýz ukazují, že v českém kontextu naplňuje přímá demokracie tyto kritéria pouze částečně. (1) Ačkoliv je veřejná podpora přímé demokracie všeobecná a velmi vysoká, hlasování v přímé demokracii se účastní zejména ti lidé, kteří jsou již politicky aktivní. (2) Hlasování voličů v přímé demokracii podléhá různým diskurzivním strategiím a rámcům, podle kterých voliči upravují své hlasování bez ohledu na míru informovanosti o daném tématu. Nelze tedy mluvit o tom, že lidé hlasují v přímé demokracii kompetentně, protože samotná otázka co je kompetentní hlasování ztrácí smysl. (3) Lokální přímá demokracie sice zvyšuje politickou participaci, její efekt je ale spíše malý a není efektem pouze institucí přímé demokracie, ale také souběžně probíhajících lokálních konfliktů, které využívají institut místního referenda v politickém boji.